

MONUMENTE PENTRU EROII CULTURII ROMÂNEȘTI

Acad. Prof. Univ. Dr. Alexandru Surdu

Academia Română, Secția de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie

La desăvârșirea Marii Uniri, la 1 Decembrie 1918 la Alba-Iulia, un rol important l-au avut intelectualii din Arad, în frunte cu Vasile Goldiș, fost președinte al Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român-ASTRA. Aici s-a născut ideea Marii Adunări de la Alba-Iulia, în amintirea Marelui Voievod al tuturor românilor, Mihai Viteazul. Nu trebuie uitat că la Arad a funcționat Consiliul Național Român Central, creat pentru pregătirea Unirii și considerat ca un fel de guvern al românilor din Transilvania, orașul devenind astfel prima capitală politică românească din Imperiul Austro-Ungar. Să-i aducem cinstea cuvenită lui Vasile Goldiș și să-l considerăm, alături de cei 800.000 de ostași români care și-au dat viața pentru înfăptuirea Unirii, un Erou al României.

Dar nu trebuie să-i uităm, tocmai în aceste momente, în care ar fi cazul să ne gândim la ridicarea de monumente în cinstea Eroilor Unirii, nici pe ceilalți români care și-au jertfit viețile pentru idealul Unirii, de la Mihai Viteazul încoace, și nici pe cei care, după Unire, au luptat pentru consolidarea ei „*în cuget și-n simțiri*”; și mai ales pe cei care au făurit de-a lungul vremii și au consolidat Conștiința Națională a românilor. N-au murit pe câmpul de luptă, dar și-au dat ultima picătură de viață și de suflet pentru

România și pentru români. Am putea să-i numim „*Eroi ai Culturii Române*”, Eroi cu E mare, cum se cuvine, și să le ridicăm și lor monumentele cuvenite. Nu săpate în piatră și nici turnate în aramă, ci întipărite în cugetele noastre, și să le aducem, în locul coroanelor de flori, buchetele aducerii aminte ale recunoștinței noastre. Așa cum am încercat noi să-i ridicăm în fiecare an lui Constantin Noica, filosofului nostru de suflet, care a scris despre „Sentimentul Românesc al ființei”, câte un „monument”-simpozion în câte unul dintre marile noastre orașe, pe care le-a iubit mai mult decât oricine; sau filosofului Lucian Blaga, care a scris despre Spațiul Nostru Mioritic, să-i aducem buchetul cuvenit de recunoștință în fiecare an la Sebeș, Lancrăm și la Târgu-Mureș; și, de asemenea, lui Constantin Rădulescu-Motru, care a scris despre Etnicul Românesc și despre Românism. Faptul că, din păcate, o facem numai noi, nu trebuie să ne mire, căci nici monumentele Eroilor Unirii nu le-a ridicat oricine, iar Marele Monument al Unirii pe care îl visa Vasile Goldiș nici n-a fost ridicat încă!

Au apărut, în schimb, detractorii Unirii și ai Eroilor noștri de orice fel, care încearcă să ne întineze memoria, lucrând după principiul că uitarea trecutului este premiza pierderii identității noastre naționale, iar ponegrirea lui, premiza dobândirii oricărei alte identități. Oricâtă amploare i s-ar da acestui fenomen, noi nu vom înceta să facem cultul eroilor români din toate timpurile și de toate felurile și vom încerca să aprindem flacăra cinstirii lor în cât mai multe zone ale Țării, după putințele noastre.

Nu trebuie să uităm însă nici faptul că în Primul Război Mondial, când trupele germane, austriece, ungurești, turcești și bulgare băteau pasul pe bulevardele Bucureștilor, când pierdusem aproape toată armata, România a fost la un pas de pieirea pentru totdeauna, și că această situație ar putea să se repete. Și, zic dușmanii României, aceiași de atunci, cu adaosuri proaspete de la ruși și de la ucraineni, că tocmai în 2020, la doi ani de la ziua Centenarului Unirii

Românilor, ar putea să se repete scenariul pieririi latinității orientale din Balcani.

Au mai fost popoare care au pierit: fenicienii, egiptenii, grecii antici și multe altele, fiecare la vremea lor, dar amintirea mai dăinuie prin monumentele pe care le-au lăsat pentru eroii lor, materiale pentru regi și militari, spirituale pentru eroii culturii. *Dialogurile* lui Platon și *Organon*-ul sunt mai falnice decât piramidele lui Keops și Kefren, căci pe primele nu le macină nici ploaia, nici vântul, și nici nu le acoperă nisipurile uitării.

Constantin Noica, unul dintre eroii culturii române, ne-a atras atenția asupra Tezaurului Limbii Române, asupra părții nevăzute și neauzite a cuvintelor, asupra comorii ascunse a cuvintelor, pe care nu ne-o mai poate fura nimeni. Căci cheia „*porților ferecate*”, cum zicea Dimitrie Cantemir, ale acestor cuvinte o avem numai noi, iar dintre noi, „*semădăii*” aceia, cum le spunea Noica „*arheologilor*” care sapă în adâncurile cuvintelor cu metode istorico-hermeneutice, sunt cei care, scotocind prin turbinca fermecată a limbii române, reușesc să scoată la lumina tiparului nestematele vorbirii și ale cugetării noastre pe care le spunem prin cuvinte.

Se știe că anumite limbi, cum ar fi ale amerindienilor din Mato Grosso, conțin multe cuvinte pe care aceștia nu le mai înțeleg, ceea ce presupune că limba lor a fost utilizată cândva de către populații cu mult mai civilizate decât cele actuale. Iar arheologii chiar descoperă, într-o mică parte din jungla impenetrabilă, urmele unor civilizații fabuloase. Cazul limbii grecești din Antichitate care, în ciuda părerii comune, este mai bine cunoscută de către germani și francezi decât de către grecii actuali, dovedește clar faptul că are cuvinte și semnificații ascunse nemaiutilizate de peste două milenii. Și are posibilități flexionare cu mult peste necesitățile chiar actuale din civilizația modernă. Să fie urmele unei supercivilizații dispărute? Arheologii au găsit multe dovezi în sprijinul acestei ipoteze.

Noica, urmându-l pe Mircea Vulcănescu, a obținut rezultate deosebite în cercetarea „*tainițelor*” limbii române. Este vorba, în primul rând, despre dovedirea posibilităților filosofice ale limbii române și de exprimare a marilor concepții filosofice grecești, franceze și germane. Lucru dovedit de traduceri exemplare din aceste limbi, la care a contribuit și Constantin Noica încă din tinerețe. În al doilea rând, este vorba de încercările reușite de elaborare a unor sisteme filosofice în limba română (Vasile Conta, Constantin Rădulescu-Motru, Lucian Blaga), printre acestea fiind și *Devenirea într-o ființă* a lui Noica. Dar cea mai importantă contribuție a lui este *Sistemul Rostirii Filosofice Românești*, adică elaborarea unei filosofii a limbii române cu mijloace de exprimare intraductibile în alte limbi.

Nu este ceva neobișnuit, nici filosofii lui Platon și Aristotel nu sunt traductibile direct în limbile moderne, și nici filosofii lui Hegel și Heidegger, în alte limbi. Important este faptul demonstrat de Noica: limba română este, ca și greaca veche și germana, aptă pentru elaborarea unor filosofii sistematice originale, bazate numai pe limba română.

Este evident că Noica folosește aici valențele filosofice ascunse ale limbii române, fața ei nevăzută, pe care a cercetat-o câteva decenii, dar mai ales după semnalările lui Mircea Vulcănescu din lucrarea *Dimensiunea românească a existenței*. Ca mijloc principal de investigație a folosit cercetarea vechilor scrieri românești, a cărților bisericești și a cronicilor. Dotat cu o memorie fantastică, el știa pe dinafară pasajele semnificative din lucrări practic necunoscute din primele mii de scrieri în limba română amestecată cu slavona. Avea un simț nemaîntâlnit în depistarea particularităților de utilizare, astăzi pierdute, ale cuvintelor, până la obținerea sensurilor opuse, contrare și contradictorii, în funcție de contexte. Și o spunea adesea: „*Cât s-ar fi bucurat Hegel dacă ar fi găsit un asemenea cuvânt, ca „întru”, care înseamnă și „spre”, și „în”, fără să fie însă nici una, nici alta*”.

Dar cu lucrarea *Creație și frumos în rostirea românească* a lui Constantin Noica intrăm într-un alt domeniu, al creației, al construcției lingvistice pe baza semnificațiilor ascunse ale cuvintelor. S-ar putea spune, de data aceasta, că înseși cuvintele sunt puse la lucru, sunt puse să-și dovedească valențele constructive. Noica nu mai scormonește prin trecutul cuvintelor românești, ceea ce, principial, ar putea să o facă și alții, dar n-au făcut-o, ci le pune la lucru, le muncește. Și nu este întâmplător că face cu această ocazie și deosebirea dintre a lucra și a munci. Munca presupune efort fizic și chiar chinuri, ca cele ale lui Hercules sau ale lui Sisif, dar nu conduce întotdeauna la o lucrare. A lucra înseamnă a munci cu un anumit scop. Cei care strigau „*Noi muncim, nu gândim!*”, aveau dreptate, dar nu se poate spune că lucrăm fără să gândim. Care sunt însă lucrările ascunse și adânci ale cuvintelor, se întreabă Noica. Hai să le punem la lucru! Nu să le muncim, nici să le chinuim, ci, asemenea poezilor (de la gr. *poiein* = a crea), să le prelucrăm, să le transformăm în creații. Și, dacă vom reuși, vom constata, de bună seamă, că acestea sunt frumoase. Și a creat poetul, am putea să zicem, asemenea Demiurgului, un poem, și a văzut că acesta este frumos! *Creație și frumos în rostirea românească* ne conduce la *Sentimentul românesc al ființei*, la monumentul pe care l-a ridicat Noica însuși, ca erou al Culturii Românești, pentru Cultura Românească.